

הרב מיכאל רוזנצווייג- מקורות בענין כפרה וטהרה ביה"כ

ויקרא פרק טז פסוק טו-טז

ושחט את שעיר החטאת אשר לעם והביא את דמו אל מבית לפרכת ועשה את דמו כאשר עשה לדם הפר והזה אתו על הכפרת ולפני הכפרת:
כפר על הקדש מטמאת בני ישראל ומפשעיהם לכל חטאתם וכן יעשה לאהל מועד השכן אתם בתוך טמאתם:

ויקרא פרק טז פסוק ל

כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני יקוק תטהרו:

תלמוד בבלי מסכת יומא דף פה עמוד ב

אמר רבי עקיבא: אשריכם ישראל, לפני מי אתם מטהרין, מי מטהר אתכם - אביכם שבשמים, שנאמר +יחזקאל לו+ וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם ואומר +ירמיהו יז+ מקוה ישראל (ה') מה מקוה מטהר את הטמאים - אף הקדוש ברוך הוא מטהר את ישראל.

רא"ש מסכת יומא פרק ח סימן כד

כד וישים אדם אל לבו ערב יום הכפורים לפייס כל אדם שנוטר לו איבה כדאמרינן (לעיל פז ב) גבי רב דהוה ליה לרבי חנינא מילתא בהדיה אזל גביה תריסר מעלי יומא דכיפורי ולא איפייס. ואמרינן נמי התם (שם) רב הוה ליה מילתא בהדי ההוא טבחא נטר ליה תריסר ירחי דשתא ולא אתא כי מטא מעלי יומא דכיפורי אמר איזל אנא ואפיק ליה מדעתיה כדי שיהא לב כל ישראל שלם עם חבירו. כדאיתא בפירקא דרבי אליעזר (פמ"ו ע"ש) ראה סמאל שלא מצא חטא בישראל ביום הכפורים ואמר רבון העולם יש לך עם אחד כמלאכי השרת. מה מלאכי השרת יחיפי רגל אף ישראל יחיפי רגל ביום הכפורים. מה מלאכי השרת אין להם קפצים כך ישראל עומדים על רגליהם ביום הכפורים. מה מלאכי השרת אין בהם אכילה ושתייה אף ישראל כן ביום הכפורים. מה מלאכי השרת שימת שלום ביניהם אף ישראל ביום הכפורים כן. מה מלאכי השרת נקיים מכל חטא אף ישראל כן ביום הכפורים. ומתוך מדרש זה נהגו באשכנז הרבה בני אדם שעומדים כל היום בזקיפה. ונהגו לטבול בערב יום הכפורים. ואמר רב עמרם טובל אדם בשבע שעות ומתפלל תפלת המנחה. ואמר רב סעדיה בעלייתו מלטבול מברך על הטבילה ואין דבריו נראין בזה שלא מצינו בהש"ס רמז לטבילה זו ואין לה יסוד נביאים ולא מנהג נביאים. ולא עדיפא מערבה (סוכה מד ב) דאמר ליה חביט חביט ולא בריך קסבר מנהג נביאים הוא. ואי משום דא"ר יצחק (ר"ה טז ב) חייב אדם לטהר עצמו ברגל היינו לטהר עצמו מכל טומאות ואפי' מטומאות מת ולהזות עליו שלישי ושביעי. והאידידא אין לנו טהרות וכיון שאין בעלי קריין טובלין כל השנה כולה גם אין חובה לטבילה זו ואין לברך עליה אלא שנהגו העולם לטהר עצמן מקרי לתפלת יום הכפורים. וסמכו אמדרש תנחומא בפרשת ואתחנן ביום הכפורים שהם נקיים כמלאכי השרת:

תלמוד בבלי מסכת ראש השנה דף טז עמוד ב

ואמר רבי יצחק: חייב אדם להקביל פני רבו ברגל, שנאמר +מלכים ב ד+ מדוע את הולכת אליו היום לא חדש ולא שבת - מכלל דבחדש ושבת איבעי לה למיזל. ואמר רבי יצחק: חייב אדם לטהר את עצמו ברגל, שנאמר +ויקרא יא+ ובנבלתם לא תגעו. תניא נמי הכי: ובנבלתם לא תגעו, יכול יהו ישראל מוזהרין על מגע נבילה - תלמוד לומר +ויקרא כא+ אמר אל הכהנים בני אהרן, בני אהרן מוזהרין, בני ישראל - אין מוזהרין. והלא דברים קל וחומר: ומה טומאה חמורה - כהנים מוזהרין, ישראלים אינן מוזהרין, טומאה קלה - לא כל שכן! אלא, מה תלמוד לומר ובנבלתם לא תגעו - ברגל.

תוספות מסכת חולין דף ב עמוד ב

טמא בחולין מאי למימרא - ואע"ג דאסור לגרום טומאה לחולין שבא"י היינו דוקא בפירות דשייכא בהו תרומה אבל בשר לא ואפילו יהא אסור לטמאות גופו באוכלין טמאין כדדרשינן והתקדשתם והייתם קדושים אזוהרה לבני ישראל שיאכלו חוליהן בטהרה מכל מקום יכול לטמאותן ולאוכלן בימי טומאתן.

רמב"ם הלכות טומאת אוכלין פרק טז הלכה ח

כל הכתוב בתורה ובדברי קבלה מהלכות הטומאות והטהרות אינו אלא לענין מקדש וקדשיו ותרומות ומעשר שני בלבד, שהרי הזהיר את הטמאין מליכנס למקדש או לאכול קודש או תרומה ומעשר בטומאה אבל החולין

אין בהן איסור כלל, אלא מותר לאכול חולין טמאין ולשתות משקין טמאים, הרי נאמר בתורה והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל, מכלל שהחולין מותרין שאינו מדבר אלא בבשר קדשים, א"כ מפני מה נאמר הראשון שבחולין טמא והשני פסול לא שיהיה אסור באכילה אלא למנות ממנו לתרומה ולקדש שאם נגע שני של חולין בתרומה פסלה ועשאה שלישי, וכן אם נגע באוכלין של קדש טימאן ועשאן שלישי כמו שביארנו, וכן האוכל אוכל שני של חולין אם נגע בתרומה פסלה.

הלכה ט

כשם שמותר לאכול חולין טמאים ולשתותן כך מותר לגרום טומאה לחולין שבא"י, ויש לו לטמא את החולין המתוקנין לכתחלה, וכן מותר לאדם ליגע בכל הטומאות ולהתטמא בהן, שהרי הזהיר הכתוב את בני אהרן ואת הנזיר מהתטמא במת מכלל שכל העם מותרין, ושאר כהנים ונזירים מותרין להתטמא בשאר טומאות חוץ מטמא מת.

הלכה י

כל ישראל מוזהרין להיות טהורים בכל רגל מפני שהם נכונים ליכנס במקדש ולאכול קדשים, וזה שנאמר בתורה ובנבלתם לא תגעו ברגל בלבד ואם נטמא אינו לוקה אבל בשאר ימות השנה אינו מוזהר.

רמב"ם הלכות טומאת אוכלין פרק טז

הלכה יב

אע"פ שמותר לאכול אוכלין טמאין ולשתות משקין טמאים חסידים הראשונים היו אוכלין חולין בטהרה ונזהרין מן הטומאות כולן כל ימיהם והן הנקראים פרושים ודבר זה קדושה יתירה היא ודרך חסידות שיהיה נבדל אדם ופורש משאר העם ולא יגע בהם ולא יאכל וישתה עמהם, שהפרישות מביאה לידי טהרת הגוף ממעשים הרעים, וטהרת הגוף מביאה לידי קדושת הנפש מן הדעות הרעות, וקדושת הנפש גורמת להדמות בשכינה, שנאמר והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני י"י מקדשכם. בריך רחמנא דסייען.

רמב"ם הלכות מקוואות פרק יא הלכה יב

דבר ברור וגלוי שהטומאות והטהרות גזירות הכתוב הן, ואינן מדברים שדעתו של אדם מכרעתו והרי הן מכלל החוקים, וכן הטבילה מן הטומאות מכלל החוקים הוא שאין הטומאה טיט או צואה שתעבור במים אלא גזירת הכתוב היא והדבר תלוי בכוונת הלב, ולפיכך אמרו חכמים טבל ולא הוחזק כאילו לא טבל, ואעפ"כ רמז יש בדבר כשם שהמכויין לבו לטהר כיון שטבל טהור ואע"פ שלא נתחדש בגופו דבר כך המכויין לבו לטהר נפשו מטומאות הנפשות שהן מחשבות האון ודעות הרעות, כיון שהסכים בלבו לפרוש מאותן העצות והביא נפשו במי הדעת טהור, הרי הוא אומר וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל טומאותיכם ומכל גלוליכם אטהר אתכם, השם ברחמיו הרבים מכל חטא עון ואשמה יטהרנו אמן. סליקו להו הלכות מקוואות בס"ד. נגמר ספר עשירי והוא ספר טהרה, הלכותיו שמונה, ופרקיו מאה וארבעים וארבעה.

רא"ש מסכת ראש השנה פרק ד סימן יד

ירושלמי בפ"ק דשבת (הלכה א) ר' חייא רבה מפקיד לרב אי את יכול למיכל כולה שתא בטהרה אכול ואי לא אכול שבעה ימים בשתא וכתב ראב"י העזרי ז"ל קבלתי שאלו שבעה ימים הן שבין ראש השנה ליום הכפורים על כן נהגו באשכנז אף אותן שאין נזהרין מפת של נכרים כל השנה בעשרת ימי התשובה נזהרין:

ספר שערי תשובה לרבינו יונה שער ד

יז ועל זה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (יומא פו, א): כי על כריתות ומיתות בית דין תשובה ויום הכיפורים תולים ויסורים ממרקים, יש שאלה: והלא כתוב (ויקרא טז, ל): "מכל חטאתכם לפני ה' תטהרו?" והתשובה בזה, כי מה שנאמר "לפני ה' תטהרו" מצות עשה על התשובה, שנחפש דרכינו ונחקרה ונשובה אל ה' ביום הכפורים. ואף על פי שנתחייבנו על זה בכל עת - החיוב נוסף ביום הכפורים, והטהרה אשר בידינו היא התשובה ותיקון המעשים, אבל מה שכתוב (שם): "כי ביום הזה יכפר עליהם לטהר אתכם" - שהוא אמור על הטהרה, שהשם יתברך מטהר אותנו מן העון ומכפר עלינו כפרה שלמה ביום הכפורים בלא יסורים, זה נאמר על מצות לא תעשה, אבל על כריתות ומיתות בית דין תשובה ויום הכפורים תולים ויסורים ממרקים.

ספר שערי תשובה לרבינו יונה שער ב

יד בעשרת ימי תשובה, הירא את דבר השם, לבו יחיל בקרבן, בדעתו שכל מעשיו בספר נכתבים, ובעת ההיא האלקים יביא במשפט את כל מעשה על כל נעלם אם טוב ואם רע, כי האדם נדון בראש השנה וגזר דין שלו נחתם ביום הכפורים. ובעת אשר ידע האדם כי יביא את דינו לפני מלך בשר ודם, הלא יחרד חרדה גדולה

וישית עצות בנפשו, ובכל דרכי חריצות יחיש מפלט לו, ולא תעלה על רוחו לפנות על ימין או על שמאל ולהתעסק ביתר חפציו, ולא ישגיח לפתח ולשדד אדמתו, ולא יפנה דרך כרמים, ולא יתרפה ביום צרה מהכין לב להנצל כצבי מיד. לכן מה נואלו היוצאים לפעלם ועבודתם עדי ערב, בימים הנוראים ימי הדין והמשפט, ואינם יודעים מה יהיה משפטם! הלא להגותם יהגה לבם ביום שידובר בם, שנאמר (שיר השירים ח, ח): "מה נעשה לאחותנו ביום שידובר בה".

וראוי לכל ירא אלקים למעט בעסקיו ולהיות רעיוניו נחתים, ולקבוע ביום ובלילה עתים, להתבודד בחדריו, ולחפש דרכיו ולחקור, לקדם אשמורות, ולהתעסק בדרכי התשובה וכשרון המעשה, ולשפוך שיח, ולשאת תפלה ורנה, ולהפיל תחנה, והעת עת רצון והתפלה נשמעת בה, כענין שנאמר (ישעיה מט, ח): "בעת רצון עניתך וביום ישועה עזרתך", ואמרו רבותינו זכרונם לברכה (יבמות מט ב, ישעיה נה, ו): "דרשו ה' בהמצאו" - אלו עשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכפורים. ומצות עשה מן התורה להעיר אדם את רוחו לחזור בתשובה ביום הכפורים, שנאמר (ויקרא טז, ל): "מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו", על כן הזהירנו הכתוב שנטהר לפני ה' בתשובתנו והוא יכפר עלינו ביום הזה לטהר אותנו.

רמב"ם הלכות תשובה פרק ו הלכה ה

ומהו זה שאמר דוד טוב וישר ה' על כן יורה חטאים בדרך ידרך ענוים וגו', זה ששלח נביאים להם מודיעים דרכי ה' ומחזירין אותן בתשובה, ועוד שנתן בהם כח ללמוד ולהבין, שמדה זו בכל אדם שכל זמן שהוא נמשך בדרכי החכמה והצדק מתאוה להן ורודף אותם, והוא מה שאמרו רז"ל בא לטהר מסייעין אותו כלומר ימצא עצמו נעזר על הדבר,

רמב"ן דברים פרק ל פסוק ו

(ו) ומל ה' אלהיך את לבבך - זהו שאמרו (שבת קד א) **הבא לטהר** מסייעין אותו, מבטיחך שתשוב אליו בכל לבבך והוא יעזור אותך.